

ATITUDINEA FAȚĂ DE VIOLENȚA INTRAFAMILIALĂ **The Attitude towards the Intra-family Violence**

Mariana CONSTANTINESCU*

Abstract

From the multitude of conflicts I have chosen to study domestic violence because it has reached a high level today and I decided that I should find out why some people accept so easily the state of victims while others assume so easily the to themselves.

The traditional images of violence have accustomed us to the idea that the main doers of acts of violence are men, while women appear especially as victims.

I found it interesting to analyze the relationship between the aggressor and the victim, and what is their attitude towards violence. I have wondered if some type of personality or some beliefs have a role in generating violent behavior, I have tried to analyze everything that is connected to violence. Reading those found below, one can see which are the causes or factors that influence the aggressive behavior, and sometimes one can avoid certain aspects in order not encounter a violent reaction.

Keywords: aggressive attitudes, domestic violence, deviant behavior

Atitudinea este o dispoziție internă a individului care subîntinde percepția sa și reacțiile sale față de un obiect sau stimul. Este un concept complex structurat și o parte importantă a personalității care îndeplinește funcții importante în relația interumană și sunt omniprezente în comportament.

Există o gamă largă de atitudini în experiența noastră ca ființe sociale (exemple: atitudinea față de alcool, droguri, fumat; atitudinea față de campania electorală; atitudinea față de bătrâni și integrarea

* **Prep., Universitatea „Dunărea de Jos” Galați.**

acestora în azile; atitudinea față de un produs lansat pe piață); ele au un rol de explicare a relațiilor care există între stimul și răspunsul subiectului, rol de explicare a conduitelor sociale și orientărilor lor.

Din multitudinea de atitudini, eu am ales să studiez violența domestică, deoarece are un nivel crescut în zilele noastre și am decis că ar trebui să depistez de ce unii oamenii acceptă cu atâta ușurință ipostaza de victimă, iar alții își atribuie atât de ușor comportamentul agresiv.

Imaginile tradiționale asupra violenței ne-au obișnuit cu ideea că principalii autori ai acțiunilor violente sunt bărbații, în timp ce femeile apar mai ales în situația de victime.

Comportamentele violente concrete, trebuie subliniat că sunt rezultanta combinației diferitor caracteristici ce țin de agresor, victimă și situație, există extrem de mulți factori, surse care își aduc aportul semnificativ în actul, comportamentul violent propriu-zis.

Pentru o bună sistematizare enumer aceste surse:

- surse ce țin mai mult de individ, de conduita și reactivitatea lui comportamentală (tipul de personalitate, tendințe atribuționale ostile, prezența anumitor stereotipuri privind masculinitatea și feminitatea, stima de sine/ca variabilă de personalitate), joacă un rol divers în ponderea spre violență;

- factorii de mediu fizic (temperaturi ridicate, aglomerație) au o influență asupra declanșării comportamentelor violente.

- caracteristici socio-demografice (cea mai mare frecvență de violență o dețin părinții cu un mariaj instabil, care au divorțat și cei care s-au separat);

- „istoria” propriei vieți a părinților (cei mai mulți soți și părinți violenți, care-si maltratează copiii au fost ei însuși, la rândul lor supuși unui tratament similar de către proprii părinți, sau au fost în cea mai mare măsură, neglijați emoțional de către aceștia);

- atitudinile parentale în raport cu creșterea copiilor;

- tulburările psihologice și psihiatrice (exemple: părinții cu retard mintal își expun copiii la neglijare, părinții cu stări paranoice și schizofrenice au mari dificultăți în perceperea copilului și a nevoilor sale);

- violența expusă prin intermediul televiziunii și presei influențează cognițiile (pot activa, întări gândurile, imaginile și scenariile violente). Expunerea continuă la violență prin mass-media poate reduce sensibilitatea emoțională la violență și la consecințele sale (indivizii pot deveni desensibilizați).

În lucrările de științe sociale conceptul de violență apare în stransă legătură cu transgresarea normelor sociale, cu dezordinea, insecuritatea, definind comportamentul violent ca fiind un comportament deviant „care se poate datora fie unor influențe genetice formative, fie socializatoare deficitare, sau unor experiențe traumatizante care au modificat dezvoltarea personalității, fie incapacității de a face față situațiilor de stres și tensiunilor emoționale” (Rădulescu S. M., Piticar M., 1989).

Așadar, dacă inițial violența a fost definită ca o perturbare a stării naturale, normale și legale a omului, definirea ei a devenit tot mai dificilă în perioada în care regulile, normalitatea și legalitatea sunt concepute după parametri variabili.

Istoric și cultural, violența ne apare ca o noțiune relativă, „dependentă de codurile sociale, juridice și politice ale societății în care se manifestă, cuvântul violență trimitând însă întotdeauna la ceea ce se efectuează cu o forță intensă, brutală și adesea distructivă” (Sălăvăstru Dorina, 2004).

Datorită caracterului vag și imprecis al limitelor și conținuturilor sale, majoritatea autorilor care au studiat violența nu au reușit să-i dea o definiție proprie, de sine stătătoare, ci s-au articulat în jurul unei întrebări centrale: Ce se înțelege prin violență? Este vorba despre un fenomen, de niște fapte observabile și cuantificabile, sau se vorbește doar de reprezentări sociale relative, variabile în funcție de normele și valorile grupurilor studiate? Fără a da un răspuns concret întrebărilor, specialiștii în domeniul științelor socio-umane admit că violența (ca rezultat al interacțiunii celor doi factori: ereditate și mediu) rămâne o problemă socială, iar în esența ei, violența domestică a fost definită ca fiind „orice formă de agresivitate, abuz sau intimidare, dirijată împotriva unui membru de familie, unei rude de sânge sau contra altor persoane din mediul familial”(Butoi T., 2004).

Deși fiecare caz de violență se desfășoară în condiții specifice și are cauze particulare, există o serie de factori comuni, care definesc existența și tendințele fenomenului la nivelul întregii societăți. Acești factori vizează, în primul rând, atitudinile și stereotipurile sociale cu privire la rolul „dominant” al femeii și cel „subordonat” al acesteia, inegalitățile dintre sexe, pe scurt ceea ce se poate denumi organizarea „patriarhală” a familiei și a societății, în funcție de poziția de autoritate și putere a bărbatului (Rădulescu S. M., 2001).

O asemenea organizare are la bază ideea că bărbatul trebuie să exercite obligatoriu puterea și autoritatea asupra femeii, că întregul

cămin aparține bărbatului și că femeia este obligată să suporte orice abuz sau orice pedeapsă pe care i-o aplică soțul. Există, din acest punct de vedere, o lungă istorie a abuzului contra femeilor, în general, întărită de norme, cutume sau tradiții.

În istoria evoluției grupului familial au existat comunități în care bărbatul avea dreptul de viață și de moarte asupra membrilor familiei. În societatea modernă, motivația religioasă sau interesele sociale specifice au fost înlocuite, în cele mai multe cazuri, cu conflictele afective și mai ales cu interesele economice.

Dincolo de intervenția factorilor cu caracter general, violența domestică este un efect al corelației dintre mai mulți factori sociali, economici și culturali. Cei mai importanți factori care determină violența sunt statutul social, statutul ocupațional, condițiile financiare, valorile personale și comunitare. Dincolo de acești factori, profilul psihic al individului și experiențele sale socializatoare în mediul familial sau social pot constitui influențe determinante.

În principiu, căsătoria se fundamentează pe sentimentul de dragoste reciprocă, care trebuie să constituie liantul încheierii oricărei căsătorii. Însă realitatea, în multe cazuri, este crudă și ne prezintă o altă fațetă a relației dintre bărbat și femeie. În decursul timpului, inegalitatea între sexe, materializată, în principal, prin actul de maltratare a femeii, a făcut subiectul unei întregi literaturi de profil. Chiar și în zilele noastre se face, adesea, referire fie la mitul atotputerniciei masculine, fie la necesitatea „eliberării” femeii.

Femeia, împreună cu copii și cei înaintați în vârstă, prezintă un grad mare de vulnerabilitate victimală, în primul rând datorită inferiorității sale fizice, date fiind caracteristicile sale bio-constituționale și psihocomportamentale. Ea, însă, suportă fără îndoială, și tendința inconștientă a bărbatului de posesiune exclusivă și totală asupra căreia el își poate manifesta o sumedenie de drepturi și interdicții, nu de puține ori umilitoare. Această concepție vine din istoria relațiilor din cadrul cuplului existent în spațiile primitive, în antichitate și chiar în istoria modernă. Literatura păstrează cu strălucire cele două ipostaze ale femeii: „zeitate adorată fără rezerve și obiect de vânzare, plăceri și umiliri” (Păunescu C., 1994).

În general, femeia se deosebește de bărbat printr-o serie de trăsături de personalitate specifice: sensibilitate, finețe, activitate ordonată, sentimente deosebite, preocupări pentru frumos, emotivitate, inteligență analitică, aptitudini educaționale. Prin tradiție, imaginea femeii în raport cu bărbatul a fost permanent devalorizată, femeia având de suportat o multitudine de variante de umilire,

desconsiderare și chiar maltratare, și toate acestea ca urmare a unor norme socio-culturale acceptate și promovate de grupurile și microgrupurile de apartenență.

Formele de victimizare la care a fost supusă femeia au variat de la o cultură la alta, de la o etapă istorică la alta, de la forme mai ușor agresive până la forme violente, fizic și psihic traumatizante. Femeia trebuia să accepte așa-numita „comandă socială”, pedeapsa aplicată (bătaia) din partea tatălui sau soțului fiind considerată firească și normală.

De multe ori se întâmplă, chiar și în zilele noastre, să auzim o femeie care a fost supusă de-a lungul căsniciei unui „regim special” din partea bărbatului, educându-și băieții în mentalitatea „tu ești băiat, deci poți să mergi în curte să bați mingea, în timp ce sora ta va sta în casă și o va ajuta la treabă pe mămica ta”. Societatea a acceptat, în fond, o astfel de condamnare a femeii, pornind de la ideea, prost și eronat concepută, că suferința ar face parte din așa-zisa „natură feminină”.

Violența domestică la adulți și maltratarea copiilor merg adesea împreună. Efectele pot fi atât fizice, cât și psihologice și pot avea impact nu doar direct asupra victimei, ci și asupra copiilor care au fost martori la violența parentală. *Trauma psihică* este una dintre cele mai semnificative efecte care apar în simptomatologia de tip victimologic. Multe dintre persoanele care sunt expuse unor evenimente traumatice stresante dezvoltă reacții psihologice de victimă. Potrivit psihologilor, două dintre cele mai frecvente manifestări sunt tulburarea de stres acut și tulburarea de stres posttraumatică. Nu toate persoanele expuse la stres vor dezvolta aceste tulburări, chiar dacă sunt afectate într-o anumită măsură.

Muntean D. (2002) este de părere că „această traumă psihică nu este doar o simplă consecință a expunerii la stres; este deasemenea o consecință a felului cum un individ percepe un eveniment traumatic asociat cu un număr de caracteristici individuale”.

Consecințele violenței domestice asupra victimei sunt multiple și foarte serioase, ele apar de regulă pe toate planurile (medical, psihologic, social, profesional, economic), în unele cazuri apar izolat, funcție de factorii protectivi, dar toate includ impact și rezonanță în câmpul psihic al persoanei afectate. Cele mai frecvente consecințe ale persoanelor afectate de violență sunt: bolile psihosomatice (ulcer de stres, hipertensiune arterială și boli de inimă, artrită reumatoidă, neurastenii, astm bronșic), afecțiuni genitale, nevroze, stimă de sine scăzută, depresie, anxietate, atacuri de panică, stres posttraumatic,

tentative suicidare, fobii, tulburări de memorie, tulburări cognitive și de atenție, tulburări de alimentație (bulimie, anorexie), tulburări de somn (coșmaruri, insomnii), stil de viață nesănătos (consum alcool, țigări), izolare socială, marginalizare, fluctuație, absentism, dependentă financiară și afectivă de agresor, sentimente de neputință, neajutorare etc.

Violența este definită în funcție de cel care o suportă, cel în cauză resimțind fizic și/sau mental efectele distrugătoare ale unei agresiuni. Reacțiile celui care suportă un act de violență pot fi extrem de diferite, iar urmările asupra psihicului dintre cele mai grave pentru că nu numai intensitatea obiectivă a actului violent are efect asupra victimei, ci și aprecierea personală a acestuia. Violența poate răni fizic și psihic, redeschide răni nevindecate, poate fragiliza persoana umană într-atât încât aceasta să fie afectată tot restul vieții.

Există câteva trăsături care definesc portretul unei personalități agresive (Vasilescu L., 2004): - dorința de a deține controlul asupra altor persoane prin orice mijloc/- temperament violent/- imaturitate și instabilitate emoțională/- neîncredere în propria-i persoană/ - inabilitate în a-și identifica sentimentele/- nemulțumit, supărat pe lume/ - istorie personală cu abuz în copilărie/ - consum de alcool sau de droguri/- atitudine negativă față de parteneri/- spirit critic exagerat.

Așa cum demonstrează constatările mai multor studii, în numeroase cazuri de violență domestică, victimele (mai ales soțiile și copiii) nu depun plângeri la autorități că au fost agresate și continuă să suporte și în viitor același tratament violent din partea agresorului.

Din nefericire, în majoritatea cazurilor ciclul o ia de la capăt, până când încrederea în sine, în propriile sentimente și judecata femeii sunt distruse. Ciclul se repetă pe parcursul relației, etapa lunii de miere devenind din ce în ce mai scurtă și cu episoade de izbucnire a violenței tot mai frecvente și mai severe. Intervalele denumite "de miere" o determină tot timpul pe victimă să speră că partenerul violent se va schimba, că episodul violent trăit anterior este chiar ultimul și că viața împreună va fi din nou frumoasă precum era la începutul relației. Aceste speranțe o fac pe victimă să rămână încă mult timp implicată în relația cu partenerul violent.

În cele mai multe situații de acest fel, femeile nu divorțează sau nu se despart de agresor și rămân, în continuare, în cămin, cu toate că actele de violență se repetă cu o frecvență tot mai mare.

În orice relație (intra)familială, care implică atașamentul emoțional dintre victimă și agresor, trebuie identificați doi factori:

a) distribuția puterii și modul cum este conștientizată această distribuție - agresorul este cel mai adesea o persoană autoritară, despotică, iar victima o persoană care se simte subjucată și dominată;

b) frecvența abuzului - în sensul că acesta se petrece, de cele mai multe ori, cu intermitențe. Perioada care se scurge de la comiterea unui abuz la comiterea altuia este probabil să includă și conduite agreabile, care fac plăcere victimei sau să o facă să uite că a fost agresată. În acest mod, victima este supusă unor perioade alternative, care împletesc episoadele plăcute cu reacții agresive, situație de natură a menține legăturile emoționale cu agresorul.

Acești doi factori pot explica motivele pentru care o mare parte dintre victimele violenței intrafamiliale decid să nu se adreseze autorităților și să rămână în continuare, cu agresorul, pentru a suporta alte acte de violență, maltratare sau abuz. De obicei, victima, cel mai adesea soția, este convinsă că bunăstarea sau viitorul ei depinde de bunăstarea sau voința agresorului, un motiv în plus să-i rămână, în continuare, atașată. Atunci când este vorba de copii sau vârstnici, dependența față de agresor și incapacitatea de a lua decizii constituie factorii dominanți ai atașamentului.

“Atașament paradoxal”: victima nu poate să-l părăsească pe agresor. Lipsite de un acoperiș propriu deasupra capului, dependente financiar de bărbații lor, șantajate cu viața copiilor și supuse zilnic violențelor de orice fel, în marea lor majoritate aceste femei se reîntorc ispășite în “celulele” lor. În cele mai multe cazuri, părinții sau rudele nu au nici un habar de tragedia prin care trec. De rușine, aparențele sunt păstrate cu strășnicie. Doar când paharul se umple până la refuz, îndrăznesc câteodată să facă un pas spre liberate. Însă, odată scăpate, se comportă asemenea deținuților care, după ce riscă totul să evadeze, neștiind ce să facă cu libertatea, fac tot posibilul să ajungă din nou în închisoare.

Mai mult decât atât, în anumite contexte culturale violența este apreciată, lăudată, considerată ca expresie a adevăratei bărbății, în acest caz, violența se transmite ușor noilor generații prin învățare directă (prin recompensarea sau pedeapsa unor comportamente) sau prin observarea și imitarea unor modele de conduită ale acestora, mai ales ale adulților.

Ceea ce ar trebui adăugat aici este faptul că de multe ori, comportamentul violent este stimulat, provocat, declanșat, întreținut de conduita partenerului relației interpersonale ce suportă consecințele violenței.

Modalitatea de manifestare a violenței este și ea în funcție de nivelul de cultură, de gradul de inteligență, mentalitate, caracteristicile sociodemografice care se transpun, desigur și trăsăturile de personalitate prezente la ambii soți.

Cu jumătate de secol în urmă, violența străzii, a unor grupuri îndepărtate de oameni, rămânea exterioară, cunoașterea ei fiind mediată verbal. Astăzi, de nenumărate ori, în mod agresiv, violența pătrunde în casă, se împletește cu cele mai frumoase clipe de liniște ale familiei, sub forme vizuale, cu amănunte terifiante și se insinuează în minte, suflet și conștiință.

Mijloacele de comunicare în masă sunt însetate de senzaționalul agresiv. Crima, violul, teroarea ocupă un spațiu extrem de întins în rețelele de comunicare. Dacă în societățile primitive și chiar cele ale omului mediu, agresiunea este percepută ca un atac fizic sub forma violenței, pe măsură ce structura psihoafectivă și spirituală au evoluat, percepția agresiunii s-a diferențiat. Cunoașterea efectelor uneori înspăimântătoare ale manifestărilor agresivității și a împrejurărilor sau factorilor care le-au produs, provoacă și sporește frica, teama și insecuritatea afectivă.

„În mod inconștient, individul amenințat este gata să răspundă adeseori cu agresivitate datorită existenței în structura ființei sale a unei agresivități latente, care a fost remodelată de cultura, morala, civilizația mileniilor clădite și trăite de către umanitate...” (Păunesu C., 1994).

Bibliografie:

- Butoi T., 2004, *Victimologie*, București: Editura, Pinguin Book.
- Ionescu Ș., 2001, *Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție*, București.
- Mitrofan I., 1989, *Cuplul conjugal. Armonie și dizarmonie*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Mitrofan N., 1984, *Dragostea și căsătoria*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Munteanu D., 2002, *Violența domestică – ghid de recunoaștere și asistare*, Iași: Polirom.
- Neculau A., 2003, *Violența. Aspecte psihosociale*, Iasi: Polirom.
- Păunesu C., 1994, *Agresivitatea și conduita umană*, București: Editura, Tehnică.

- Rădulescu S. M., 2001, *Sociologia violenței (intra)familiale: victime și agresori în familie*, București: Ed., Lumina Lex.
- Rădulescu S. M., Piticar M., 1989, *Devianța comportamentală și boala psihică*, București: Ed. Academiei Republicii Socialiste România.
- Sălăvăstru D., 2004, *Psihologia educației*, Iași: Editura Polirom.
- Turliuc M. Nicoleta, 2004, *Psihologia cuplului și a familiei*, Iași: Editura Performantica.
- Turliuc M. Nicoleta, 2007, *Psihologia comportamentului deviant*, Iași: Institutul European.
- Vasilescu L., 2004, *Violența nu este o soluție!*, București: Editura Blueprint internațional.
- Voinea M., 1993, *Sociologia familiei*, București: Editura T.U.B.